ORRILLA
9
Eguena
Bilbao, 1935

Euzkadi

ARPIDE-SANEURRIJA
Bilbao'kua ... ... 6,00 Irko. Iru ile.
Bilbao'atazkua 7,50 » »
Idazki-Itunmena 62,00 » urtez
Atzaŕijetakuak 100,00 » »

Beldayen itunduba

XXII urtia | Idazkolea ta Banakolea: Correo, 17,1.° | 234 Idazkutxa | 17.810 Urrutizkiña | 6.979 zenbakija

Egunekua

"Ama"

"Olantxe deritxo durangaŕ antzezlari trebiak datoŕen larunbata gabian eta uŕengo igande aŕatsaldian Astarloa-Etxia'n antzeztuko daben antzeŕkijari. "Ama" antzeztutia amaĺuten dabenian, "Uŕetxindoŕa" antzeztuko dabe.

Lenengua, Uruñuela'taŕ Josu'k idatzija da. Bigaŕena, ostera, Sota-Aburto'taŕ Imanol'ak.

Bijak be antzezkixun poliĺak ixango dira, ta bai irakatsi edeŕetakuak be.

Batez, be, Uŕetxindoŕa, amamatxu zaŕaren inguruban batzen diran ume-iĺaune bakunak entzuten diranian, entzungaŕi egiĺen da.

Uŕetxindoŕ ganora bako aren edestija, edesti bakana da, ixan be, gero. Uŕezko kayolan saŕtu eben. Eta kayolea, uŕezkua ixan da be, espetxia zanik etxakon bururatu.

Edo bertan egonaren-egonak, bertakotu egin eban, eta andik atetiko bixiĺeko gauza etzala imiñi.

Eta urte askoren ondoren, bijotz on baten bidez kayola-atiak edegi yakazanian, eta osuan azkatuta geratu, jauntxubak bixi-lekutzak emon eutsan uŕezko kayolatik kanpora bixi ixateko etzan gauza ixan.

Aŕitzekua be etzan. Bere abendako uŕetxindoŕ-abestija aiztu-egin yakan, ba. Eta ordez, jopu biuŕtu eban jauntxubaren abestijak ikasi. ¡A lako lotsagaŕirik...!

卐 卐 卐

Eŕotazuri'ko uŕetxindoŕari jazo yakanik ez dagigula, guri, jazo.

Gabiltzazan bidiak-ziaŕ ba'gabiltza, baña, jazoko etxakunik be eneuke esango.

Gu, be, Eŕotazuri'ko uŕetxindoŕaren antzian, uŕezko-kayolan-edo, gagoz, ba. Eta aren antzian, geure abendelia aiztuta, kayolaratu genduzan joputzaliaren aŕotz-elia ikasten diñardugu. ¡Zelan ikasi be, gero! Gu aŕotzen izkeran jarduten garanian, aŕotzak eurak baño be aŕotz-elia obeto erabiĺen dogu.

Geure abendelia, ostera, geyenoi, osuan aiztu yaku. Eta enparauko banakoi, erdija baño geyago.

Uŕezko kayolan saŕtu genduzan ugazaba joputzaliak, txistu-egiĺen dausku... Eta guk, benetako jopu apal eta esangin biuŕtu garan gixagaxuok, aren txistu - eresi gustijak ikasten doguz.

Kayola-jaubiak, geure joputzeaz irabazi ixan dogun ogi-zatija loro edo alanbra bitaŕtetik baŕuratuten dauskun aŕtian abestuten dauskun aŕotz-abestija, be, beriala ikasten dogu... Eta geure uŕetxindoŕ-abesti gozua baxen samuŕa baztaŕera jauŕtijaz, joputzaliaren abestija abestuten dogu.

Soñak uŕetxindoŕ-lumakaz estalduta doguzala ageŕtzen gara... Baña geure abestijak, uŕetxindoŕ-abestijaen antzik be eztaukenak dira...

Eta etoŕiko da... Uŕezko kayolearen atiak bat-batera zabalduko diran eguna etoŕiko da... Eta estuntza gustijetatik azkatuta geratuten garanian, areik lenago ain maĺe ixaten genduzan eŕeka-ganetxuko areitz oŕitsubetaraño egatuteko eguetan indaŕik eztogula auŕkiĺuko gara... Areik beste aldi zoruntsubetan abestuten genduzan benetako uŕetxindoŕ-abestijak abestuteko gai ezkarala...

Gure moteltasuna uartutian, atzeŕijetatik -eta guk laga genduzan zugazti maĺe areiĺaratu ixan diran beste abenda batzubetako txorijak-eta, iŕi egingo dauskube... Azke ixateko gauza ezkaran jopu ezeskaŕi ta iguingaŕi batzuk baño ezkarala esango dauskube... ¡Olango negaŕgaŕirik...! ¿Eŕotazuri"ko Uŕetxindoŕ gaxuari gazo yakana jazoko ete-yaku, ba? Bilduŕ ixateko da.

卐 卐 卐

Ia, ba, irakuŕle, antzezkixun edeŕ oneik ikusten, datoŕen larunbata gabeko bederatzi lauren gitxijagotan, eta igandian aŕatsaldeko lauretan, Durango'ko Astarloa-Etxia'n ixango diran antzezkixunetara eldutxu bat egin barik, etzaĺezala geratu.

Antzezkixun oneik bide dirala, betiko oŕureari jaŕaĺubaz, euzkeraz eta eŕderaz iraŕiĺako egiĺarabak zabaldu dabez.

Egiĺarabok gugañe be eldu dira. Eskaŕikasko.

Pelota-txapelketea dala-ta

Datoŕen igandian Zabalbide'n ixango diran pelota-txapelketara juateko, gaŕ aundija dago.

Txapelketa onetako txapela, ¿norentzat ixango ete-da? Jokaldi-osteraŕtian, jakin ez, ba.

Batzuk oŕatiño, ongoxe dagoz usaña aŕtuta.

Oneik, ermutaŕak eruango ete-dabenekua diñuea. Areik, ostera, Beŕmeo'ra eruango dabela uste dabe.

Ermu'ko atzelarija, atzelari txukuna ta aŕtezija dan-aŕen, Beŕmeo'kuari eusteko, binguntxuba ei-da, ba. Beŕmeotaŕaen auŕelarija be, edozeñek atzipetuteko lakua ez ei-da. Goitia, auŕian, olotegijan azeŕija ixan oi-dan baxen bilduŕgaŕija ei-da...

Batzuk uste onetakuak dira. Beste batzuk, ez, ostera.

Eretxijak-eretxi, txapela norentzat ixango dan, igandian ikusi biaŕko.

¿Eta bigaŕena? Bigaŕenak be nok eruan ixango dau. Zornotza'kuak papaŕian ule baltzak ba-dauz be, Aulestia'kuak be ule batzuk gora-bera atzerantz egiĺeko lakuak eztira. Jazoten dana jazo, baña, igazi dan igandian jazo zan lako baŕagaŕikerijarik eztaĺela iazo...

URIBIŤAŔTE'TAŔ IBON.

ARABA'TIK

IV

Ba-dijoakigu Zalduendo eŕia. Eŕi oneneak egin duala alegia, orain artekoak gertatzen ba'dira beintzat, Araba'ko eŕi askorenak egin dutenez. Garaien batean izan zituan larogei sendi (lareunbat biztanle). Urte bakoitzeko izan diran biztanle-zeŕenda (matrícula)'ri gagozkala, argi-argi ikus genezake urte batetik bestera izan diran aldakuntzak, eta aldakuntza auek, aldizka, aundi xamaŕak izan dirala ere bai. Beraxogo dijokizu emengo eliz-idaztietan digugun 1886'gaŕenetik 1935'gaŕeneraño urteko biztanle-zeŕendak. Zeŕendarik luzeena, ikusten danez 1886'gn. urteari dagokio. 1892'gn. urterarte irureundik gora izan ziran biztanleak. Geroztik ordea irureundik bera izan dira, 1915 eta 1917'gn. urteak bakaŕik kendu-ta. Biztanle-zeŕendarik labuŕena 1925'gn. urteari zegokiona da (213 biztanle).

Emengo agure batek dionez (Imaz'taŕ Iñaki, Ataun'dik iru urtekoa edo zala etoŕi zan, 1859'n. Orain beraz irurogeita amabost urte ditu), gogoan omen ditu eroŕtzen ikusi dituan emezortzi etxe edeŕak: batzuek suak suntzitu omen zituan; besteak beŕiz "egonak" poŕokatu. Eta zergatik "egonak" poŕokatu? Ona emen: urte auetan sendi batzuek lur asko artu izan dituzte lantzeko, bi edo iru etxeai dagozkien luŕak saŕitan. Sendi bakoitzak aski du etxe batekin bizitzeko. Beste etxeak beraz biztanlerik gabe geratzen dira, ale-tramankuluak bakaŕik gordetzeko gai dirala. Iñor bixi eztiran etxe auek laister oben egiten dute eta or dijoazkitzu alakoren batean luŕera. Eta, jakiña, etxeak poŕokatu ta etxe beŕirik egin ez, biztanlerik ezin ugaritu. Gauŕ bertan ere ba-dira luŕa jotzeko orduari itxoiten dauden biztanlerik gabeko etxe zar batzuek.

Sendiak gañera igesik dijoazkitzu. Nekazaritza, emen, gogoŕa baño gogoŕagoa dezu; "oso gutxi ematen omen du nekazaritzak". Ori dala-ta or dijoaz saldoka atseden (?) bila olak dauden eŕietara ta uri nagusietara.

Oŕa, esate baterako, Araya, orain 1500 biztanle inguruko eŕia: burniolak dituzu bertan. Eŕi ortako biztanleok urte gutxiren buruan iru edo lau aldiz ugarigo dituzu burniolak dirala-ta.

Zalduendo'taŕak beste eŕietarako bidea ondo ikasia dutela ikusteko emen ditugu Eliza ontan artu ditugun ezkontza-gaztiguak. Ezin genezake jakin ezkontza-gaztigu oyetatik bakaŕik emendik iges-egin duten biztanle guztiak zenbat diran: Eliz ontan ezkonduak ere joanak bai-baitira dana dána, iges dagitenak zenbatsu diran irakasten digute gutxienaz. Oŕa ba; beŕogeitamasei ezkontza izan dira emen 1900-1934'ra; 112 ezkonduak beraz eta 112 oyetatik 23 ez beste guztiak Zalduendo'koak dituzu. Ogeitamabost urtetan, beraz, ogeita iru biztanle beŕi bakaŕik eldu dira ona beste eŕietatik (ogeitairu auek 1908'tik 1934'raño ezkondu ziran). Zalduendo'tik ordea, 1908'tik 1934'raño larogeitasei gizon edo emakume ezkondu zaizkitzu beste eŕietara. Alde edeŕa, eŕi ontatik bestetara ta bestatik ona ezkondu diranen aŕtean.

Urteak	Biztanle zeŕendak	Ezkontzak	Beste eŕietatik ona ezkonduak	Emendik beste eŕietara ezkonduak
1886	326	—	—	—
1887	312	—	—	—
1888	—	—	—	—
1889	—	—	—	—
7890	289	—	—	—
1891	318	—	—	—
1892	282	—	—	—
1893	282	—	—	—
1894	278	—	—	—
1895	252	—	—	—
1896	246	—	—	—
1897	249	—	—	—
1898	252	—	—	—
1899	265	—	—	—
1900	—	3	—	—
1901	260	1	—	—
1902	262	5	—	—
1903	262	2	—	—
1904	—	6	—	—
1905	—	0	—	—
1906	268	1	—	—
1907	265	2	—	—
1908	276	3	1	2
1909	272	1	—	5
1910	260	0	—	3
1911	292	1	—	2
1912	—	1	1	7
1913	279	0	—	2
1914	282	0	—	1
1915	306	5	4	0
1916	—	2	2	4
1917	310	1	—	5
1918	292	0	—	3
1919	267	3	2	4
1920	290	0	—	4
1921	260	2	2	1
1922	253	3	2	1
1923	270	2	1	1
1924	250	2	1	4
1925	213	1	—	4
1926	272	2	1	4
1927	276	0	—	4
1928	276	1	1	5
1929	—	1	1	5
1930	263	2	2	1
1931	—	1	1	4
1932	—	0	—	1
1933	—	1	—	2
1934	280	1	1	7
Danak		56	23	86

MIKELATS.

Euzkotar Umien Aldez

II

Umeak ondo azitzeko eretatik, zein artu beaŕ degu, maitetasuna ala aginpidea?

> "Nere irakaslea etoŕiko da orduan eta esango dit: "Berandu da ta ekaŕi egizuz zeure ingi ta liburuak". Baña nik erantzungo diot: "Ez al dakizu aita añakoa naizenik? —Ñik ez det ikaskizunik eman beaŕ."
>
> Rabindranath Tagore.
> "Ilargi beŕian".

Aginpidearen alde daudenak beŕiz ara zer esaten duten: Zer ikusia dauka umearen aziera onari buruz maitetasunaren alderan aginpideak (autoridadeak).

Gurasoak agindutako ta galerazotako gauzaren zegaitiak, umeak uleŕtu eta ontzat eman aŕtean egon beaŕ ba'degu umeai aziera ona emateko, aguŕ egin geinkio lan oneri, umeak, adiñera elduko danerako, eta aginduen eta galerazotakoen zegaitia uleŕtu al duanerako zuzenduta egon beaŕ dualako.

Umeak, bost sei urte dituanerako esana egiten oituta egon beaŕ du, gañeruntzian iñoiz ez da oituko.

Maitetasun eraren aldekoak, umea zuzentzen asi nai dutenerako, umeak, zuzendua izan beaŕ du, edo ta ez dezute iñoiz ere zuzenduko.

Urte beteko zugatz landarea bai biguna ta eŕaza nor berak nai duan tayua emateko!

Baña, asi zaitezte ia, urte batzuetan berak nai duan erara luzatu, zabaldu ta azi egin dan zugatz, geŕi lodidun, basatia, zuzentzen, eta zebek nai zendukeen tayua ematen. Ez alpeŕik!

Iru, lau urtedun umeari, nola ulertu erazo aginduaren eta galerazoaren zegaitia? Ezin leikean gauza baita!

Eta iru lau urte oyetxek dira aziera ona artzeko nai ta naiezkoak.

Iru edo lau urte dituan bitaŕtean esan-bidetik eta zuzen-bidetik sartzen ez dan umea, ez degu gero iñoiz sartuko.

Maitetasun eraz umeai, aziera ona emateko, iru urte dituanean ezin leikio ezer agindu, agindurik ezin uleŕtu leikealako.

Beraugaitik urte oyetan umeari ezin leikio ezer ukatu. Gaxoak negaŕ egiten bai du, ukatu ezkero.

Gañera, zer egiten duan ez daki ta, esanik egiten ez ba'du ere, ezin ezer egin, ba!

Ara neuk, igazko udaran, neu izaten naizan ur-etxean ikusitako gauza bat.

Urte bidun umetxo batek, amaren ura edateko ontzia nai zuan bere eskuetan artu ta erabili. Amamak ez zion utzi nai puskatu egingo zuala bai zekian-ta.

Ez baizuan umeak indaŕik ontzi ura bere eskutxoetan erabiltzeko!

Neskamea arpegian jotzea edo, begi ondoan uŕatzea edo, izan ba'zan ez zion umeari aurkarik egingo. Ez ba! Zer min eman zezakean ba umetxo arek arpegian jo aŕen! Gañera, bai al zekian ba umeak zer egiten zuan?

Baña, ur ontzi a leyaŕezkoa izan noski, ta "Balneario de tal" izenduna, au da, laurleko bi balio zituana, eta umeari—txikia zan aŕen ukatu egiten zion. Ez umeari aziera ona emateagaitik, laurleko bi alpeŕik ez galtzeagaitik baizik.

Umetxoaren aitaitari ordea ez zitzaion ontziagaitik ardurarik, umearen negaŕagaitik baño, eta bere azi-eraren ondoreñak azkeneraño eramanaz, artu umea lepoan eta esan zion:

—Atoz neurekin, edeŕ ori, amama gaiztoa da, aitaitak erosiko dizu zuri amamak eman nai ez dizun bezelakotxe ontzia, zeuk nai dezun bezela puzkatu dezaun.

Aginpidearen alde diran egileak, ez leukie zinistuko euren begiakaz ikusi ezik, onela asiĺako umeak, zazpi urtetik auŕera (esanak eta ukapenak entenditzen dituztenean) esangiñak edo obedientiak izango diranik.

Ezin leikean gauza dala diote.

Eta neu ere—nere iritzia gauza aula da baña—eurekin nago.

(Daŕaike.)

AŔITOKIETA.

Errijetatik

GAUTEGIZ-ARTEAGA

EUP...!—Emen natoŕkitzube eŕi onetako utsunia betetan, eta gure idazlia dan "Basorde,,'ri apuŕ bat legunduten.

EUZKEL-IXENAK.—"Portuko" abeŕtzale eŕimia dan Aberasturi'taŕ Gergori'ren emaztiak, seme edeŕ bat ixan dau. Eta ugutzan, Jon euzkel-ixen begikua ezaŕi dautsie.

Akordaeŕementeria'taŕ Domeka'ren emaztia be, beste semetxu bat ixan dau. Eta oneri be, ugutzan, Jon euzkel-ixena ezaŕi dautsie.

U. B. B.'reko diruzaña dan Aluntiz'taŕ Luki'ren emaztiak be, beste semetxu galant bat ixan dau. Eta areri be, ugutzan. Iñaki euzkel-ixen begikua ezaŕi dautsie. Zorijonak gusti-gustijoi.

GESTORAK.—Emengo udalak aŕtu daben erabagi bat dala ta eztala soŕtu daun eztabaideak, eŕi osua dauka maŕ-maŕka.

Erabagi ori jentiari maŕmaŕka eragiĺeko lakoxia da ixan be. Batez be baseŕiĺaŕak. Orain aŕte beti eŕiĺaŕentzat ixan dan baso zati bat, Diputaziñua'ri piñuak saŕtzeko emon ei-dautse, ba.

GESTORA.—Oŕeik oŕelako eŕi-kalte diran gauzetan ainkea saŕtziaz egiĺen daben kaltia, aunditxuba da ixan be gero. Eŕija zuzenduteko alagalako "aministraziñua" darabilzkube eurok.

Gestora oŕeik diñuenez, eurak "aministraziñuan" saŕtu ixan diran aŕte, eŕija txaŕto "aministreuta" egon ei-da.

Orain eŕiko basuetan Diputaziñuarentzako piñuek saŕtzen dabezenian, baña, dana aŕegelauko dabe.

Baseŕiĺaŕak gosiaz il aŕen, ¿zer ardura dau, ba? Oŕei, baseŕiĺaŕ gixagaxuai, ilĺen diranian be, irugaŕen klaseko entieŕue egiĺen yake, ba.

Oinguon, beñepein, oneikaz udal-ixun baŕijokaz, ondo aministreuta egongo gara. ¡Bai bein...!

MORTZABE.

LARRABETZUA

ABEŔI-EGUNA. — Aurtengo Abeŕi-Eguna ospatuteko Iruña'ra juan biaŕian aurkitzen gara.

Eta ori dala-ta, egun oŕetan Iruña'ra juan al-ixateko, gure Batzokija'k belbil edeŕ bat gerteuko dau.

Beraz, bagilan 9'gaŕenian Iruña'ra juan gura daben gustijei, auxe eskatuten yake: auŕetik euren ixen-abixenak Batzokija'n emon dagijezala.

Azkenera begira geratuzkero, bai-dakigu, ba, zer jazoten dan.

Arazo onetzaz egin biaŕ dozubena zer dan, irakuŕi dozube. Beraz ez aiztu zeuben egin biaŕakaz.

MENDI.

EREÑO

EUZKEL-IXENA. — Garai'taŕ Joseba ta Agiŕe'taŕ Elene senaŕ-emaste gastiak, semetxu bat ixan dabe. Eta ugutzan, Joseba euzkel-ixen poliĺa ezaŕi dautsie.

Besuetan aŕtu dabenak, Agiŕe'taŕ Timota ta Garai'taŕ Todore ixan dira. Zorijonak gustijoi.

BASATIJAK EDOÑUN. — Ereño'ko elexan aspalditxubon, batzuk baŕeka, beste batzuk kiñuka, ta olakoxe basatikerijak egiĺen ibilĺen dira. (1)

Eta zeregin iguingaŕi oneitan ibilten diranak, onixek goirengo "katolikuak" ei -dira.

"Katoliku"-ixena barik, basati-ixena irabaziĺa daukien onein ugutzako ixenak eta euren abixenak be, ondo ezagutzen doguz. Gauŕkuagaĺik eztoguz argiĺalduko. Baña beste egun baten orain aŕtian lez Elexa doniaren iŕigaŕi Elexaratuten ba-dira, izpaŕingi onetantxe argiĺalduko doguz.

Elexara, otoi-egiĺen edo biaŕ dan lotsa onian egoteko juaten da, ba. Eta ez satikerijak egiĺeko.

Arazo onetzaz, gixonezkuetzaz eta emakumetzazkuetzaz be bai-dago zer e Oneik "Margariĺataŕtekuak" ixango na, esan barik be igaŕita dago. Oneik euzkerazko "Aguŕ Maria'ri", "Santa ría, Madre de Dios" eta abaŕ bestiena entzuteko eran esaten dabe. ¿Aita S 'ren agindubа zuzen betetutiaŕen?

IXIDOR DEUNA'REN EGUNA

Ixidor Deuna'ren eguna, aurten jai-a erabagi dau gure Alkaŕ-Laguntzea'k "koperatibiak".

Egun oŕetan jaupa nagusija, g amaŕetan egongo da. Eta txonitza ko jaupari batek egingo dau. Bazkar ixango dogu, baita eromerija be.

Ondo bazkaldu-ezkero, jolastu be e ran egingo doguala uste dot.

OGI-ARAZUA. — Ogidunakaz baŕagaŕija jazoten da, emen. Egun b tan, amairu txakuŕian ogija saltzen be. (2) Eta beste egun batzubetan, lauan.

Olako baŕagaŕikerijarik geyago jaz dedin, geure Alkaŕ--Laguntzeak ogija ŕiko dau, ta beste edozeñek baxen ogi ekaŕi be. Eta beti saneuŕi bat ixango ta ez oŕeik ogidunok lez, gauŕ saneuŕi eta bijaŕ beste bat.

OTAMEND

(1) Olako basatitxubei, aŕan aundi na idunetatik iminden yakeze, ta me bidaldu. Basatijentzat mendija lakori tago, ba.

(2) Ni, oŕ bixi ba'nitz, amairu kuŕian saltzen dabenian bakaŕik ogija siko neuke. Eta amalauan saltzen nian, euŕak jateko laga.—I.

BEDOÑA

Poliki, poliki, eltzen dijoa gure aundia; au da, Loramendi gure naren omenez "Euskaltzaleak" era VI'gn. elerti eguna. Egun zoŕagaria rak diranez, Donosti, Tolosa, Ber Oñati, Durango, Bilbao, Gazteiz eta ruetako euskaltzale geyenak etortzeko moa dutela ziur gaude. Oŕegatik diot, gogoangaŕia izango dala, gu, Bedoña tzake. Zalantza gabe esan dezakegu, arte ezagutu degun euskal-usaiko aundiena Garagaŕilaren 2'na izango Oŕetarako Euskaltzaleak jai aldi -egoki batzuek antolatu ditu. Berez Aŕasaten. "Gurea" pelota-tokian, ospatsu bat azalduko da. Uŕengo eg elerti egunean, Bedoña'n jaupa nagusi ondoren "Loramendi" zanaren izenean oimen bat jaŕiko da bere jaiotetxean. karia ere bertan izango da. Aŕatsa Aretxabaleta'ko enparantzan euskal ja patsu batzuek. Gai onezaz geroxeago egingo degu. Oraingoz ongi deritzat tzea, Euskaltzaleai laguntza eskeñi diogula, ez bakaŕik gogoz, baizik ere bai. Oŕetaroko Aretxabaleta'ko B kia arpide bat irikia dago, eta nai d zerbait emaŕi, badaki nun eman.

Askok ez dute jakingo Bedoña nun kitzen dan, eta usteko dute bear bada, uti egongo dala. Ez ba euskaltzale dago uŕuti. Aŕasate'tik geyenez ere, minuto eta Aretxabaleta'tik ordu la bat. Ez da ba bide aundia, eta bere Euskaltzaleak bagera, Bedoña'n gure pegia erakutsiko dogu.

Garagaŕilaren 2'an guziok Bedoña'

INGI BILDEGI
Papelería de Oria.
MORAIZ'TAR JOSEBA MIRENA
TOLOSA
Teléfono, 154.

EUZKELDUN TXAPEL OLA
Boinas Elósegui
TOLOSA

TXIKORO (ACHICORIA) BAK

SAÑA

(5)

Atal bakar bateko antzerki

Garro'tar Bernarta Ma'k

Ipar-Ameriketa'ko beste antzerki batetik euzkeraz atondua

(Jaŕaipena)

ZENDOKIZ. — (Bigunkeriaz). Ezin aguantau—zer, baia. Mari-Jesus?

MARI-JESUS.—(Urdalenak jota legez). Emengo gogortada ta bastokeriya; oneek gixon astuok; au untzi ikaragaŕi au, eta kartzelia baño eztan kamara au, eta inguruko lei guztiya, eta ixiltasuna...

(Zoratu egin bai'litxakion esango dauan au jauŕtita, baretuten asten da, eta gero, mosu zapiaz, begiko malko negaŕak legortuten dituz.)

ZENDOKIZ.—(Zati baten isilik egongo da emazteari goitik eta beera begira, zer esan ez zer asma ez dakiala, eta betosko ilunez). Mari-Jesus; gomutauko yatzu, oyez, enintzala ni ixan zu ona untzira etoŕtia gura ixan nebana.

MARI-JESUS.—Ñeuk gura ixan neban etoŕi—zeugaz egotiaŕen—bai ondo be —zeugaz egotiaŕen. Zazpi urtian—zazpi urte luzetan egon izan nintzan bakaŕik, ezkondu eta lasteŕian. Zazpi urtian gure Mundaka'ko etsian, ezkondu baŕi nintzala, zeure gomutiaz beste lagunik enebala—zure baŕiyak itxaroten beti—zure etoŕeriaren begira beti—eta txaŕik yazoko ete yatzun bilduŕaŕen beti. Neure bakaŕtasuna, eruankoŕagua ixateko, zetan edo atan gogua emon al ixan ba'neu, gatx-erdi; baia zugaz ezkontzeko, Kanale'n euki ixan neban eskolia itxi egin neban, eta biximodu baŕiyan, ezin yuan zeitekian baŕiro eskola-maistra triste bat ixatera Zendokiz Kapitan entzutetsuaren Señoria! (Isil-une labuŕ bat. Azkeneko itzokaz erabili dauan destaña-doñua itzirik, baŕiro maitasunez). Zugaz amesetan beti, neuri be itxaso zabalean ziaŕ ibilteko amesak soŕtu yatazan, alan zeure onduan egon nintekialako beti, nai zoriyoetan, nai aŕiskuetan, nai bixitza gogoŕian. Mundaka'n bakaŕik egon baño, nayago ixan neban zugaz etoŕi, Bizkai guztian eta Amerika zabalian ain entzute andiko gixonaren onduan egoteko. Eta Bizkai'ko itxas-gixonok untzi onetara ekaŕi zenduzanian, ni be—neuk eskatuta —ekaŕi egin ninduzun Ameriketa'ra; eta Homeport'etik zuek urtetian, ni be—neuk eskatuta—zeugaz ekaŕi ninduzun untzi onetara, enebalako gura baŕiro be zu barik luzaruan egon, eta Mundaka'ko bakartasunak soŕtu erazo eustan itxaso zaletasuna betetu gura ixan nebalako. Eta neure gura-ixan onen ordez... (Abotsa geroago dardarago yoako, maite-miñez)—emen topa dotan guztiya—ezta leya eta otza baño—eta gogoŕkeriya eta bastokeriya! (Negaŕ sotinka istanda egiten dau).

ZENDOKIZ.—Oŕaitiño, Mari - Jesus, auŕetiyaz esan notsun: "Bale-aŕaintzua ez uste ixan gero Almika'ko eŕomerira yuatia lez danik"—bein eta baŕiro esaten notsun: "Obeto zagoz etsian, ezer faltaten etxatzun lekuan". (Buruari eragiñez). Baia, ezenduan entzun gura—zeure temiaz urten zenduan.

MARI-JESUS. — (Gogait-egiñik eta deskeila). Oi! ba-dakit zure eŕua eztana, Jose Migel. Bai; enotsun siñistu gura ixan. Orain ikusten dot argi, liburuetan saŕi leiduten diran arako gixon entzutetsuen biyotz-zabalak, amesetako gauzak baño eztirala. Zu be aretarikua ziñala uste ixatia ixan da nire okeŕa.

ZENDOKIZ. — (Emazteak esandakoaz minduta). Neure alegin guztiyak egin dotaz nik, alik erosuen eta alasuen emen bixi ixan zaitezan. (Mari-Jesus'ek bere ingurura begiratuten dau—gelako bazteŕetara—agirizko destaña eta iguiñaz). Ganera—emen daukozun armoniyu ori be—Vancouver'en aginduta zeuetzat ekaŕi neban ona—uste ixanik, biarba, kalma egunetan eta untziko gauzak triste etozanetan, gustau egingo yatzula armoniyua yotia gogaitik ez egiteko.

MARI-JESUS.—(Gogait-egiñik). Bai, Jose Miel; on utsa ixan zara zu, Jose Migel. Ondo dakit ori. (Geyago barik, ezkeŕ aldera doa, eta alki-zabal ganeko eŕezelak alboraturik, leyatilotik begira-begira jaŕten da. Gero, bat-batean, istanda egiñikoa legez biuŕtuten da). Eztot aguantako—ezin neike geyago aguantau—ormaon baŕuan beti, kartzela baten lez! (Senaŕagana joanik, beso biak ezaŕten dautsoz kokot inguruan, laztan egiteko legez, eta negaŕez asten da. Senaŕak, sorbalda ganean iminten dautsoz eskuak, babestuteko legez). Atara naixu emendik, Jose Migel! Atara naixu! Untzi bilduŕgaŕi onetarik kanpora ezpa naruazu, zoratu egingo yat burua! Eruan naixu etsera, Jose Migel. Pentsau be ezin dot, Jose Migel, buruak uts emongo ete dostan bilduŕaz! Emengo otza eta emengo ixiltasuna buruko garunetan saŕtuta bai'neukozan legez sentiduten dot. Bilduŕ naz ni! Eruan ni etsera!

ZEÑDOKIZ.—(Emaztearen sorbaldetan eskuak euki daukozala, luzetu egiten dituz besoak, eta aren arpegiari adi-adi jaŕten da, urduri-urduri). Oba dozu oira yuatia, Mari-Jesus. Ezagoz zu zeure senian. Berua daukozu. Zure begiak eztakit zer baŕegaŕi emoten daben gauŕ. Ezaitut orain lez eguno ikusi.

MARI-JESUS.—(Baŕe gangaŕez). Bai, leyak egiña da—eta otzak—eta ixiltasunak. Onetaraxe baŕegaŕi itxuran iminten dabe edonor.

ZENDOKIZ.—(Gozotasunez). Suerte ona ixan ezkero, ile bat edo bi baŕu—geyen -geyen be iru ilabete baŕu—untziya sañez bete-beterik eukiko dogu, eta, orduan, untziyari andana guztiya emonda, beingo baten yuango gara etsera.

MARI-JESUS.—Baia, ezin itxaro giñei oŕen luzaruan—nik ezin itxaron neike. Etsera yuan gura dot nik. Eta gixonak be ezin itxaron leikie, Areek be etsera gura dabe. Dolorkeriya eta astokeriya da gixonai emen egoten erazotia. Atzera egin biaŕ dotsazu untziyari. Eztaukozu atxakirik. Itxasua garbi-garbi dago eguarantza. Biyotzik ba'daukozu, atzerantz egin biaŕ dozu.

ZENDOKIZ.—(Gaŕatz). Ezin dot, Mari-Jesus.

MARI-JESUS.—Zergaitik, baia, ezin?

ZENDOKIZ.—Andra batek ezin ulertu leiz ondo nire eŕazoiak.

MARI-JESUS.—(Ao-betez). Ganorabako eŕazoiak diralako! Zeure buru-gogoŕkeri bat baño eztalako! A, bai; pilituagaz berbetan egon zarianian entzun egin dotsut. Zu bilduŕ zara beste untziyetako kapitanak baŕerik egin eztaixuen zeure untziya sañez beterik eztaruazulako. Zuk gura dozuna ezta besterik zure entzute andiyak iraun dayela, zure famia galdu eztaitiala—nai ta oŕetarako baŕuko—gixon guztiyak golpeka ta gosekilik erabili eta neu be zoratu agiñian imiñi.

ZENDOKIZ.—(Tematiak legez okotza aterata). Ezta ori, Mari-Jesus. Areek kapitanak eztira kapaz niri arpegira baŕe egiteko. Alako batek esan leistenagaitik, eztost niri bape ardurarik—baia—(Zalantzan jarten da eta bere asmua zelan esan ezin dau asma). Ara—nik—zeuk be ba-dakixu ondo—kapitan lenengo biajia emon nebanetik aŕezkero—beti egin ixan dot bardin. Beti etoŕi ixan naz portura—untzibete sañegaz—eta—zetarako ukatuko dotsut?—ezteritxat ondo oingotan be olan ez egitiari—dana-dalakuagaitik. Neu ixan naz beti Homeport'etik urteniko bale-aŕaintzuko kapitanik obiena—eta, egin-egiñian be—oraingo biajian euzkaldunakin urten lenengo bidaŕez aŕaintzuan—eta Amerikanu kapitanen azpitik geldituten itxi ko ete dotsat neure buruari, ba? (Zendonire asmua aituten, Mari-Jesus? (Zendokiz'ek andreari begiratuten dautso. Andreak baña, ez dautso senaŕari begiratuten. Liluratuta legez dago, auŕera begira, begiak zabal-zabalik, eta ag nez eztautso senaŕari berbarik arean entzuten). MariJesus! (Mari-Jesus senera datoŕ darda-ikara bat eginda). dozu kamara baŕura yuan. Ixan zaite nekua. Zu ezagoz ondo.

MARI-JESUS. — (Senaŕak baŕe aterantz eroan nai dau, baña aren al ñari uzkuŕ jaŕten yakola). Jose Mi Mesedez—enozu etsera eruan gura?

ZENDOKIZ. — (Ontasunez). Ezin Mari-Jesus; apurtxu baten ezin dot diño. Zuk eztozu nire asmua aituten. ña atrapa biaŕ dot. Bizkai'tik ekaŕi dotazen gixonak ezin neikez esku itxi. Gerorako be, irakazpidia irakatsi dotsate. Saña atrapa biaŕ dot.

MARI-JESUS.— Gixonokaz eztau onik oñezkero. Aspalditik dagoz g eginda—oraingo eta betiko gogait eg Eta saña, zetarako biaŕ dozu? Dirua e teko? Zuk zeuk dirurik biaŕ ixan ba' eztiñot ezetzik; baia, zuk eztozu diru aŕik. Naikua ta geyago daukozu diru lendik egiñikuaz be. Eta orain atrapa ra dozun saña barik be, Bizkai'tik ek zenduzan gixonori kontratuko urte b pagauko ba'zeuntsez be, eleuke zure b tsiak igaŕi be egingo, eta gixonok por zik itxiko zeunkez geyagoko sañaren a mu barik.

ZENDOKIZ.—(Egonaŕia galduten a —eŕeta). Eztost niri diruagaitik ardu rik! Uste dozu zuk diruagaitik nabilela ala? Eztakixu zuk nire asmuen baŕi, e yakin be eztozu egin gura!

MARI-JESUS.—(Gogait egiñik). E nik eztakit ezer—nik eztot aituten eze

(Daŕai